

Durkheim

1.

A XVIII. században a pozitivizmus megjelenik a társadalomtudományokban is.

A társadalomfilozófia és az államjog területén jelennek meg először a társadalomtudomány egyes kérdései.

Comte írja le először a „szociológia”-szót, mint fogalmat.

Max Weber és Émile Durkheim töltötte meg ezt a fogalmat tartalommal.

Akkor tudomány valami, ha van fogalomrendszere (elmélete) és módszertana.

Durkheimnél a gyakorlati dolgok szerepelnek inkább.

Városi nyomor hatására a szociális intézkedések Franciaországban a legkorábban indultak el. A statisztikai módszerek is itt voltak legelterjedtebbek, és intézményesültek. A szociológiaoktatás viszont csak a XX. század közepén indult el.

Durkheim életútja:

Émile Durkheim (1858, Épinal – 1917 Párizs) apja rabbi.

Megtanul héberül, németül. Erősen irodalmi érdeklődésű. Gimnáziumba-Párizsba jár, majd a Sorbonne-on filozófiát tanul, meglehetősen rossz eredményekkel. Középiskolai tanár lett, majd egy neveléstudományi tanszéken tanít szociológiát.

1893-ban doktorál. Megírja a „Franciaországi munkamegosztás elmélete”-c. munkáját. (Division du travail), megjelenik az „Öngyilkosság” (Le Suicide), majd a gyakorlatról szóló könyve is.

A Sorbonne-on kezd tanítani.

Létrehozza a L'Année Sociologique –folyóiratot.

Ebből az iskolából nő ki az összes neves francia szociológus.

1 fia született, aki az 1. világháborúban meghal.

Szigorú, mogorva, pesszimista és precíz ember.

Hatott rá a német filozófia (érték, morál, vallás) –pl. Schopenhauer, a szociológiához is ebből az irányból közelít.

A társadalom egyfelől morális lény (nemzet - erkölcsi, ill. spirituális), más részről valós, objektív létező, amit vizsgálni lehet.

Ezt a társadalmat valami összetartja. Ez pedig nem más, mint a szolidaritás, amelynek két vetülete van: az együttérzés, valamint a kölcsönös függés.

A XX. század elején Durkheim az erkölcs- és vallásszociológia irányába mozdul el.

2.

Kollektív tudat:

A meggyőzések és értékek azon együttese, amely közös egy adott társadalom átlagos tagjaiban, meghatározott rendszert alkot, melynek saját élete van, sajátos jellemzőkkel rendelkezik, amelyek elkülönült valósággá teszik.

Az ember tudata a közösségi- és egyéni tudatból tevődik össze. Az ősi társadalomban előbbi, a modernben pedig utóbbi dominál.

Kollektív tudat feltételei:

1. Legyen a kollektív tudatnak tartalma
2. Egyének tudjanak arról, hogy ezek a tudattartalmak másokban is megvannak.
(„Mindenki azt hiszi, hogy mindenki azt hiszi”)
3. Közösség tagjai között legyen interakció.

Ősi társadalmak:

- Sui generis – hasonlóságon alapuló társadalmak (emberek hasonlóságán)
- Mechanikus szolidaritáson alapulnak, ami összenyomja a közösség tagjait.
- A szolidaritás erkölcsi tartalmú kategória.
- A jog az, amiben az erkölcsi szabályok legjobban testet öltenek.
- Ezekben a társadalmakban is van jog, de ez a büntetőjogi szankciókban látszanak meg.
Ez a regresszív (megtorló) jog.

Modern társadalmak:

- Restitutív jog dominál. (Emberek egymással jogviszonyban állnak - Polgárjogi szabályok – helyreállító szabályok, melyek az emberek közötti megbomlott viszonyt állítja helyre.) – ettől függetlenül a regresszív jog is felfedezhető.
- Organikus szolidaritás dominál.
- Ezt a társadalmat nem a hasonlóság tartja össze, hanem a függés. (Mint ahogy az organizmusokat is: fej- törzs-végtagok: függenek egymástól, nem hasonlóak, de egymás nélkül nem létezhetnek)
- A funkciók, feladatok specializálódnak.
- Restitutív jog:
  - dologi jog (droit réel): negatív jog. Szolidaritást nem segíti elő. Másokat visszatart valamitől. (ld. pl. jelzálog)
  - polgárjog: pozitív jog. (pl. válás szabályozása-vagyonmegosztás)

Mechanikus szolidaritás:

Egyén közvetlenül kapcsolódik a társadalomhoz, nem intézményeken keresztül. Közösség dominál az egyén fölött, egyének hasonlóak. Tudattartalmakból a kollektívek dominálnak. Minél több a kollektív tudat aránya, annál erősebb a társadalomból.

Organikus szolidaritás:

Az egyén közvetetten kapcsolódik a társadalomhoz. Egyéni individuális tudás dominál, kölcsönös függés. Minél individualizáltabb, annál inkább specializálódik a munkamegosztás, és annál erősebb a társadalom.

Társadalmak fejlődése:

1. Vérségi elvű társadalmak
2. Területi elvű társadalmak (szegmentált társadalmak)
3. Szakmai elvű társadalmak (városokban megindul a szakmai differenciálódás)

Szolidaritásnak van egy harmadik típusa is:

Szerződéses szolidaritás:

Létrejött az organikus szolidaritás előszele. (De ezt nem fejti ki Durkheim)

Két fajtája:

1. *contrat solennel (ünnepélyes szerződések)*

Például az eskü.

A felek akarata nem számít, csak a formula.

Ha kényszerrel kötik, akkor is létrejön. Ha már egyszer kimondtuk, végre kell hajtani.

Ilyen például a hűbéri eskü vagy az esküvő.

2. *contrat consensuel (megegyezéssel szerződések)*

Felek akarata számít.

Az igazságosság a garancia.

Pl. adásvételi szerződés – közös megegyezéssel föl is mondható, stb.

3.

Durkheim morfológiája

Társadalom erkölcsi dinamikus sűrűsége (densité)

Ott lesz lényeges, amikor a szegmensek elvesztik az önálló individuális arcukat, és létrejönnek az átjárások. (pl. közlekedési viszonyok javulásával). Interakció jön létre a szegmensek között, kapcsolatok alakulnak ki.

Minél nagyobb az interakciók száma, annál nagyobb az erkölcsi sűrűség.

A munkamegosztás annál előrehaladottabb, minél nagyobb az erkölcsi sűrűség.

Sűrűsödés 3 módon történhet:

1. Natalitás (születések száma) növekszik.
2. Emberek koncentrációja
3. Infrastruktúra *hirtelen* fejlődése

Subsztrátum – ahogyan az emberek a térben elhelyezkednek. Az emberek mennyiségétől és a kapcsolatok számától függ. Ez a társadalom morfológiai meghatározottsága (*legalábbis én ezt szűrtem le –HG.*)

Társadalmi jelenségek két csoportja:

1. morfológiai valamint strukturális tényezői
2. tudati tényezők köre – kollektív reprezentációk – erkölcs, vallás...

Amikor a munkamegosztás nem normális:

- Anómiás munkamegosztás (pl. gazdasági csődök) (munka = tőke antagonizmusa)
  - Nincs norma, nincs szabályozás
  - A részek közötti kapcsolat nem kielégítő, nem tartós.
  - Átláthatatlan közeg illeszkedik a két szerv közé
  - Kapcsolat túl rövid ideje áll fenn a részek között
- Kényszerű munkamegosztás (pl. jobbágy röghöz kötés) (De ez pl. Indiában nem számít anómiának)
- A specializáció túlzott: Nincs kapcsolat a megosztott funkciók között.

Durkheim módszertana

Társadalmi tények:

1. Társadalmi jelenségek = társadalmi tények A tények valós dolgok.
2. Minden társadalmi tényt egy dologként, tárgyként kell felfogni, a saját valóságában. A társadalmi tény nem fogalom és nem eszme. Semmilyen dolog nem azonos a fogalmával. A dolgok nem arra valók, hogy a fogalmaikat igazoljuk vagy cáfoljuk. A dolgokkal kell foglalkozni és nem az eszmékkal.
3. A tudomány tárgya a jelen és a múlt.
4. A tudomány szükségleteket elégít ki. Ez a szociológia célja.
5. A társadalom emberi cselekvés terméke.
6. A dolog az adva van és megfigyelésre kínálja magát.
7. A dolgokat adatként kell kezelni.
8. Az adatok képezik a tudomány kiindulópontját.
9. Adatokat elválaszthatjuk a kutatótól, azokat kívülről kell tanulmányozni.
10. A társadalmi tények objektív jellegűek, akarati aktussal nem lehet megváltoztatni.

Társadalmi tény minden olyan állandósult, vagy nem állandósult cselekvésmód, amely képes kényszerítőerővel hatni az egyénre, vagy ami egy társadalomra általánosan jellemző, és egyéni megnyilvánulásoktól függetlenül önálló léttel bír. (Ilyen például az erkölcs)

Társadalmi tények vizsgálatára vonatkozó passzusok:

1. Meg kell szabadulni a téveszméinktől. A tudományos fogalmaktól, mely kapcsolódik tárgyunkhoz, meg kell szabadulni.
2. Meghatározzuk, hogy a kutatás milyen dolgokkal fog foglalkozni.
  - a. külsődleges tulajdonságokkal kell foglalkozni
  - b. Ki kell bővíteni a jelenségek körét, hogy minden jelenség beleférjen.
3. Az érzékelésből kell kiindulni, az érzéketek a fontosak. Indukció kell és nem dedukció.
4. Objektivitásra kell törekedni. Minél állandóbb és szilárdabb legyen a tárgy. (Az erkölcs nem szilárd, a jog pedig az.)
5. Tájékozódási-kiindulási pont legyen azonos.

Normális és patológikus jelenségek

1. Attól, hogy valamit társadalmi betegségnek tartunk, még nem patológikus. Az, hogy mi a patológikus, nagyon sok mindentől függ. A bűn például normális jelenség Durkheim szerint, és nem betegség, mert a bűn minden társadalomban jelen van.
2. Különböző társadalmi rendszerek csak akkor összehasonlíthatóak, ha a társadalomtípusok azonosak. Például nem lehet azt mondani a modern társadalmak nézőpontjából, hogy a rendi társadalom beteges. Rendit csak rendivel hasonlíthatunk össze.
3. A normális dolgokat az elterjedtségükkel lehet jellemezni.
4. Egy jelenség elterjedtsége nem lehet magyarázat, mérce, mert a társadalom változásban van. Elterjedtsége csak a múlt intézményrendszereinek van.
5. A társadalmi normák változásának a norma megszegése a feltétele.

4.

Öngyilkosság

Módszertani illusztráció: Durkheim a módszertanát ezen keresztül mutatja be.

1. A tárgy meghatározásával kezd. (ld. 32. o.)

„Minden olyan haláleset, mely közvetlenül vagy közvetve magának az áldozatnak valamilyen pozitív vagy negatív aktusa idézett elő, ha az áldozat tudta, hogy aktusa szükségképpen erre az eredményre vezet”

(Negatív aktus: pl. ha valamilyen életmentő gyógyszert *nem* vesz be)

2. Negatív bizonyítás.

Az öngyilkosságot azért is vizsgáljuk, hogy kiderüljön, mi az oka.

Lépésről lépésre kizárja azokat az okokat, ami a közvélekedés szerint az öngyilkosság okai lehetnek. Alkalmazza a multi varianciaanalízist.

Öngyilkosság fajtái Durkheim kortársai szerint. *(Ha jól értelmeztem –HG.)*

- Mániás öngyilkosság
- Melankolikus (krónikus depresszió)
- Lidércnyomásos (halál rögeszméje – állandó szorongás)
- Impulzív (Indok nélküli hirtelen felindulás – pl. szakadék látványa egyesekben kiválthatja azt, hogy beleugorjanak)
- Neuraszténia (neurotikusokra jellemző. érzékenyek, kezdődő örültség)

Durkheim megállapításai az öngyilkosságról:

Egyéni tényezők:

- Monománia: ilyen nincs. Ha valaki Napóleonnak képzei magát, nem lesz öngyilkos, mert Napóleon sem volt az.
- Városban gyakoribb az öngyilkosság. Itt nagyobb az *örültek* száma is.
- Falvakban inkább a gyilkosokból van több.
- Az alkoholizmus nem ok, sőt épp, hogy az alkoholisták között arányaiban kevesebb az öngyilkos.
- Alkatnak, etnikai származásnak semmi köze az öngyilkossághoz.
  - Öngyilkosságra azonban a germán nép a leghajlamosabb (rendre: német – angol – skandináv - legkevésbé a flamand ebből a csoportból), majd a kelta-román (belga – francia – olasz – spanyol) végül a szlávok (orosz - szerbhorvát - szlovák. Ide sorolja az ural- altájiakat is.)

Kozmikus tényezők:

- Éghajlat: Nem igaz, hogy a szélsőséges éghajlati viszonyok között élőknel nagyobb az öngyilkosság arány, épp a mérsékelt-égövben élők hajlamosabbak rá. (Európa

legfejlettebb részén: Ile-de-France – Szászország – stb. vonal) Viszont az időjárás változásai hathatnak a pszichére.

- Évszakok. Télen a legnagyobb hidegben, és augusztusban, a legnagyobb melegben nem a legnagyobb az öngyilkosság, így a hőmérséklet sem lehet magyarázat. Május vége-június elején a legmagasabb.
- Napszakok. Sem éjjel sem délben nem kiugró az öngyilkosság mértéke. Inkább késő-délelőtt és a kora-délután óráiban nagyobb az érték.
- A hét napjai közül pedig nem hétfőn, hanem vasárnap.

Vajon azért, mert ezekben az időkben a legintenzívebb a társasági élet???

További társadalmon kívüli ok:

- Utánzás

Az öngyilkosság gyakran utánzás útján jön létre.

Öngyilkos gyereke például nagyobb eséllyel lesz öngyilkos. (Mert a problémamegoldásnak ezt az útját ismeri meg)

Utánzás fajtái (lehetnének) Durkheim szerint:

- Tömeges cselekvés: A tömeghatás miatt mindenki egy tömeg részeként öngyilkos lesz. Az ember egy tömeg részeként másképp cselekszik. Úgy tűnik, mintha a többieket utánozná, de nincs „többiek”, mások is egyedi személyek. Tömegcselekvés jön létre, a kollektív tudat „gyullad föl”. Ez tehát nem utánzás Durkheim szerint
- Divat: Ez sem utánzás, pedig annak tűnik. Az egyén nem utánozza pl. Naomi Campbellt, hanem egyszerűen csak nem akar elütni többségtől, a közösség tisztelete miatt.
- Ösztönszerű utánzó reakció. Pl. ásítás, nevetés bizonyos esetei (azt sem tudjuk miért kezdtünk már nevetni, de mindenki nevet). Ez viszont utánzás. Semmilyen tudatos szellemi aktus nem illeszkedik a kettő közé, egyszerűen csak utánozzuk a másikat.

Az utánzás tehát csak akkor valósul meg, ha öntudatlan a folyamat. Mivel pedig öngyilkosság csak tudatos cselekvés lehet, ezért az utánzás nem lehet az öngyilkosságnak oka. Az öngyilkosságnak társadalmi okai vannak. Minél civilizáltabb egy társadalom, annál nagyobb az öngyilkosok száma.

Az öngyilkosság 4 típusa: Egoista ↔ Altruista; Anómiás ↔ Fatalista.

1. Egoista öngyilkosság

Az ember a saját egoizmusában él, ha nem képes maga fölé rendelni valamit, nincs célja, hajlamosabb az öngyilkosságra.

Főleg a modern társadalmakra jellemző.

Visszatartó tényezők: vallás, család, politikai társadalom

Vallás:

- Katolikusok és zsidók sokkal kevésbé voltak hajlamosak öngyilkosságra, mint a protestánsok. (A zsidók esetében a kisebbségi lét is visszatartó erő, mivel, akik kisebbségben vannak, jobban integráltak)
- A katolikus nem vizsgálhatja felül önkényesen a vallását, nem kérdőjelezheti meg a tanítások igazságait. Az egyház erősen hierarchizált, nem demokratikus szervezet. A protestantizmusnak nincs ilyen hierarchiája, nem internacionális, hanem nemzeti jellegű. Alaptétel a szabad vizsgálódás tana, köteles maga vizsgálni és értelmezni a Bibliát, valamint nem az egyházon keresztül kapcsolódik Istenhez.
- Az anglikán vallás, bár protestáns, a katolikusokhoz hasonló öngyilkossági számokat produkálja.
- Protestánsoknak a tanulási kedve magasabb, a tanultság pedig hajlamosít az öngyilkosságra, a zsidókat kivéve, akiknek tanultsága 17-szerese a katolikusokénak, és 7-szerese a protestánsokénak, mégis alacsony az öngyilkosok száma. De náluk sem a tanultság tart vissza az öngyilkosságtól, hanem a vallás.
- Durkheim nagy jelentőséget tulajdonít a vallásnak, szerinte a vallás az lényegében maga a társadalom.

Család:

- Nőtlen férfiak kevésbé öngyilkosok, mint a nők. De ez téves megállapítás, mert a nőtlének fiatalabbak is a nőseknél. Ha a legfiatalabbakat (16 év alatt) kivesszük ebből a csoportból, akkor kiderül, hogy a házasság lét visszatart az öngyilkosságtól. Az életkor növekedésével amúgy is csökken az öngyilkosság.
- A nőtlének/hajadonok inkább öngyilkosok, azért, mert nem tartja őket vissza a házasság.
- Önmagában a házasság lét is visszatart, de a gyermek tart vissza a leginkább.

- Özvegyek is hajlamosabbak az öngyilkosságra a házasoknál, kivéve, ha gyermekük van.
- Családok telítettsége: Minél bővebb a család, annál nagyobb a telítettsége, és annál kisebb az öngyilkosság esélye.
- Nem csak a vérségi család tart vissza.
- Ha szegény a család, a gyermek akkor is visszatart.

Politikai társadalom

- Amikor a politika mentén erősen integrálódik a társadalom. (pl. nemzettudat)
- Forradalom és háború idején (amikor a „kollektív érzelmek fellángolnak”) lecsökken az öngyilkosok száma, a védekező és a támadó félénél is.
- Megszűntével abban a pillanatban megemelkedik számuk.

2. Altruista öngyilkosság.

Lényege az individualizáció hiánya, az egyén alávetése a csoportnak.

Főleg a tradicionális társadalmakra jellemző.

3(+1) csoportja:

- Kötelező öngyilkosság
Bizonyos szituációban muszáj öngyilkosnak lenni.
Például: Indiában régebben az özvegyek. Ha valaki megözvegyül, követnie kellett férjét a halálba. Ha mégsem lett öngyilkos, megölték. (Intime participatio: a feleség a férj része; a rabszolga az úr része.)
Ugyanerre példa a kelták, gótok, trákok öngyilkossága, ha már öregek és gyengék voltak.
- Ajánlott öngyilkosság.
Bizonyos helyzetben ajánlott öngyilkosnak lenni.
Például a japán harakiri, mellyel a szégyentől mentik meg magukat és családjukat.
- Keleti vallások esetében:
Az ember lelke nem a sajátja, csak épp testében állomásozik. Ezért a személy nem számít, mindegy, hogy él-e vagy sem. A nirvána állapotában sincs már többé szükség a létre, mért ne legyünk akkor öngyilkosok?
- Hadseregen belül elkövetett öngyilkosság
Az altruista öngyilkosság egyetlen, modern társadalmakban is előforduló változata.

A közvélekedés szerint a hadseregen belüli öngyilkosságnak is individuális okai vannak (például újoncok nem tudják megszokni a rendet, alkoholizmus, nőhiány, stb.)

Ezzel ellentétben azonban nem az újoncok lesznek öngyilkosok, hanem az altisztek. Ők hivatásosak és régóta vannak a seregben. Ők testesítik meg a sereget, ők a végrehajtók, akik teljes mértékben azonosulnak a hadsereggel, és elvesztik személyiségüket.

Fegyelem csökkenésével csökken az öngyilkosok száma is.

3. Anómiás öngyilkosság

„Norma nélküli” állapot (normák meglazulása)

A társadalom nem szabályoz.

Modern társadalmakra jellemző.

A társadalom maga betegszik meg, nem az egyén.

Fajtái:

- Gazdasági

Tőzsdekrach esetén az emberek ugrálnak ki az ablakon, hirtelen elszegényedésnél nő az öngyilkosság.

De prosperitás esetén is megfigyelhető. Termékek olcsóbbá válásával is megnő az öngyilkosok száma. Hirtelen meggazdagodás esetén is: fölbomlanak a normák, bármit megvehetne, nem tudja, mit tegyen, megváltozik az élete, stb.

Szegények között alacsonyabb az öngyilkosság. Megtanulta beosztani a pénzét, rend alakult ki életében, stb.

Ha kívülről a társadalom nem korlátozza az egyén szükségleteit, fölborul a rend.

- Családi

Házassági normarend fölbomlásakor: válás, özvegyülés. Főleg a férfiaknál nagyobb az esély öngyilkosságra özvegyülés esetén, fölbomlanak a szerepek, a nő szerepét nehezebben veszi fel, mint a nők a férfiakét.

- Szexuális

Férfiakat érinti jobban. A férfiaknál a szexuális anómiából történő menekülés egyetlen útja a házasság.

4. Fatalista öngyilkosság

Akkor történik, ha a társadalom túlszabályoz. (pl. rabszolgák és fiatal házas férfiak)

5.

Az erkölcsi tény

Durkheim számára a morális kérdésfelvetés fontos volt.

Az erkölcs problematikájával foglalkozik.

Minden időben minden népnek volt és van erkölce. Egy, közös erkölcs, melyben minden egyén részt vesz. Az egyén saját erkölce nem számít, mert csak a kollektív erkölcsöt vizsgálhatjuk objektíven.

Az erkölcsi szabályokat a szankciókon keresztül érhetjük tetten. (Az erkölcsi kihágásokat ugyanis mindenhol, mindig szankcionálják valahogyan.)

Szabályok:

1. Technikai szabály

A viselkedés közvetlenül, analitikusan kiváltja a szankciót. (Evés előtt kezet kell mosni. Ha nem mosunk kezet, megbetegszünk)

2. Erkölcsi szabály

Ha nem veszi észre senki, nincs szankció. (Pl. emberölés) Kell hozzá egy közeg. Szintetikus kapcsolat van a cselekedet és a káros következmény között. Az erkölcsi szabály attól erkölcsi, hogy jónak tartjuk.

3. Jogszabály

Nem kell, hogy jónak tartsuk.

Erkölcs célja mindig magasabb rendű, mint az egyén, vagy a másik ember. A célja a közösség, a társadalom.

A társadalom spirituális, kollektív lény, önmaga a célja, tekintély az egyén előtt. Az egyénnek transzcendens cél.

„Isten nem más, mint a közösség szimbolizált leképezése”

Egyén nem szabadulhat el a társadalma erkölcsétől.

Erkölcsi értékítélet:

Az ítéletalkotás nem azonos az erkölccsel, de folyamata az erkölcsből származik. Az erkölcs az ítéletekből szemlélhető.

1. Tényítélet/Létítélet

Megállapítjuk, hogy egy tény vagy dolog van.

(pl.: „a gravitáció életünk fontos része”; „jobb a bor, mint a sör”- ez is tényítélet, mert, bár egyéni ízlésünkből származik, számunkra ez tény. Valóságon alapuló érzelmi ítélet.)

2. Erkölcsi ítélet

Megmondjuk, bizonyos dolgok számunkra milyen értékkel bírnak.

(pl.: „Ennek a képnek esztétikai értéke, hogy...”; „A Street Art az rongálás”)

Axiológia (XIX. századtól) Az értékek természetével foglalkozó tudományág.

Kezdetben csak a használati érték, és a piaci értékét vizsgálták egy dolognak, később kezdték el az eszmei értékét.

Sokak szerint az érték az abszolút. De például a hűségnek nagyobb volt az értéke a középkorban, mint a posztmodernben.

Kant és a neokantianizmus foglalkozik az értékekkel.

Durkheim: Eszmény

Durkheimet az eszmények társadalmi vetületei érdekelték. Az eszmények szerinte koronként változnak, de egy adott korban egy adott eszme nagyon meghatározza a mindennapi életet.

Eszmény és érték a társadalmi struktúrával, a matériával csak laza kapcsolatban van.

Érték: A dolgok és az eszmények közötti összefüggés.

Durkheim minden kollektív reprezentációt, így az értéket is tényként kezeli.

A tényítélet a fogalmak és dolgok közötti összefüggésre vonatkozik. A tényítéletek a valóságot leírják.

Az értékítélet az értékek és dolgok közötti összefüggésre vonatkozik. Az értékítéletek a valóságot átformálják.

6.

A vallási tény

Durkheim első vallásszociológiai korszaka ~(1893-1903)

Vallást ekkor még nem helyezi a társadalom középpontjába.

Először a Divisionban jelenik meg a vallás. (A kollektív tudat vallásos jellegű, a kollektív cselekedetek többnyire vallási alapúak – tüztánc, pl.)

Az Öngyilkosságban a vallás, mint integráló erő jelenik meg.

A szent és a tulajdon összefüggéseit vizsgálja. (Fustel de Coulange szerint a földtulajdon szent jellege az elválasztottságból ered)

Az Incesztus tilalma-c. művében elmondja, hogy a vérfertőzés tilalmának nem feltétlenül praktikus okai vannak, hanem vallási.

Elhatárolja a világot a vallásitól. Minden, ami természeti, az profán. A társadalmat pedig azonosítja a vallással.

A vallás szabálygyűjtemény, és annál több.

Durkheim második vallásszociológiai korszaka ~(1903-1912)

1903: Kategóriák kialakulásáról szóló műve

Vallás elemi formájáról szóló műve

Megpróbálja tisztázni a vallás bizonyos elemeit.

A kortársai szerint:

- *A vallás egy rejtélyhez kapcsolódik, annak a megértését szolgálja (pl. természeti jelenségek)*

De ez nem igaz, mert:

A dolgokat a törzsek nem tartják természetfelettié.

Nem alapja ez az összes vallásnak. Ha kivétel van, nem igaz a szabály.

A törzsi társadalmak szerint a vallási dolgok nem természetfelettié, hanem a természet részei.

A természetfölötti-fogalma csak a modern korban jelenik meg.

- *A vallás mindig egy természetfölötti személyhez kapcsolódik. (Isten)*

Ez sem igaz, mert nem minden vallásnak van istenképe. (keleti vallások, törzsi társadalmak, politeista vallások)

A kortársak mindig tartalmi oldaláról próbálják megközelíteni a vallást. Ezzel szemben azt kell megtalálni, ami mindegyikben közös. Ezt pedig nem a tartalomban kell keresni.

Kultuszok: Minden vallásban a gyakorlat van a központban. E mögött a közösség ereje áll. A vallások mindenhol két részből állnak: hiedelmekből és gyakorlatokból. Ezek mindegyike kötelező.

Kötelező hiedelmek: *gondolkodás módja + amit gondolnak*

Gyakorlatok: *viselkedésmód + tényleges cselekedetek*

Elválasztja a vallást a mágiától. A mágia is vallásos magánygyakorlat. Ez is vallásgyakorlás tehát, de egyéni, szemben a vallással, amely közös és kötelező.

A vallás lehet az egyházképződés alapja, a mágia nem. A mágia a vallások szerint nem megengedett és büntetést von maga után.

Szent és profán elválasztása

A kategorizációval kapcsolja össze. A kategorizáció és a vallás a társadalmakban mindig közel azonos időben jelenik meg, vagyis a szent és profán elválasztásával. Az egyik kőből tűzhely lesz, a másik pont ugyanolyan követ pedig kinevezik oltárnak.

- A dolgok tulajdonságához nem kötődik az, hogy szent-e, vagy profán.
- Önmagában nem magasabb rendű a szent a profánál. A két dolog közötti megkülönböztetés formális, és nem tartalmi.

A kategorizálás alapja a dichotómia. A szent és profán térben és időben mindig elválik. (A vasárnapi mise elválik a hétköznapoktól, a templom fizikailag elválik az utcától, az oltáron nem főznek ebédet, noha épp olyan kő, mint a tűzhely)

A vallás lényege a kettő (szent-profán) közötti kommunikáció. E nélkül a profán nem részesülne a szentből, a szentnek pedig nem lenne értelme a profán nélkül)

A kettő közötti kapcsolatot, a „passage”-t a *rítusok* teremtik meg.

A szent nem a dolgokhoz, személyekhez, tulajdonságokhoz kötődik, hanem személytelen belső erő jelenik meg a rítusokban. A személytelen erő a szent része.

Intichiuma-rítus (az arunta törzsbeli hernyó-nemzetségnél)

A szent állatot, mely fogyasztása tabu, ekkor fogyasztják (áldozati rítus), mindenféle tabu leomlik, teljesen összeomlik a struktúra, másnapra pedig újraépül. Megújulás. Ez a kollektív forrongás állapota, a kollektív érzelmek magasabb szinten izzanak, látszatörületek jellemzőek.

Kollektív reprezentáció

Organikus társadalmakban nem a kollektív tudat dominál.

A társadalom tulajdonképpen két részből áll:

- Materiális rész (strukturális, morfológiai) ~*Test*
- Szellemi rész (Ebből lesznek a kollektív reprezentációk: erkölcs, vallás) ~*Lélek*

A kollektív reprezentációk is társadalmi tények. Két oldala van:

- Aktív oldala (maga a reprezentáló aktus, gyakorlat, viselkedés)

- Eredmény-oldala. Ez maga a képzet. (Hiedelemrendszer)

Ha egyéni reprezentációk nem lennének, akkor nem lennének kollektív reprezentációk sem, a kollektív viszont túlmutat az egyénin.

Minden kollektív reprezentáció kapcsolódik egy előző kollektív reprezentációhoz. (A ma erkölcsé a tegnap erkölcséből nő ki, így nem független attól)